

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Náboženské skupiny v mediálnom diskurze: Mediálny monitoring

Názov: Náboženské skupiny v mediálnom diskurze: Mediálny monitoring

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2024

Autorky:

Mgr. Radka Vácnová, PhD.

Mgr. Anna Máriássyová

Mgr. Bogdana Micovčinová, LL.M

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autorky.

Grafická úprava:

Kovidesign

Kamila Černáková

Fotografie použité v tejto publikácii sú ilustračné a boli riadne licencované z freepik.com.

ISBN: 978-80-8296-024-5

Obsah

Úvod	4
1. Základný právny rámec	7
1.1 Právna úprava registrácie cirkví a náboženských spoločností	9
1.2 Výzvy v oblasti ochrany náboženských slobôd na Slovensku	13
2. Poznámky k metodológii	14
3. Výsledky analýzy médií	20
3.1 Kontext zobrazovania náboženských skupín v slovenskom mediálnom diskurze	21
3.2 Zobrazovanie náboženských skupín podľa prevažujúcej roviny náboženského života	23
3.3 Zobrazovanie náboženských skupín v kontexte porušovania ľudských práv	26
4. Zobrazovanie ostatných náboženských skupín registrovaných na Slovensku	32
Zistenia a závery	34
Zoznam grafov a tabuliek	36

4

Úvod

Otázka slobody náboženského vyznania na Slovensku je už dlhodobo predmetom pomerne vypätej verejnej diskusie. Tá sa týka nielen samotnej slobody vierovyznania, teda jedného zo základných a ústavne zakotvených ľudských práv, ale aj podmienok pri registrácii cirkvi v Slovenskej republike, ktoré sú mimoriadne prísne a opakovane spochybňované ako diskriminačné zo strany viacerých inštitúcií a verejných aktérov. Neopomenuteľnou časťou diskusie o náboženských slobodách je pritom aj šírenie nenávisťných prejavov voči členom a členkám náboženských skupín, a to vrátane stereotypizujúceho a stigmatizujúceho zobrazovania. V súlade s definíciami relevantných medzinárodných ľudskoprávnych inštitúcií¹ a medzinárodných zmlúv² totiž ide o jednu z foriem nenávisťných prejavov, ktorá je v slovenskom verejnom diskurze pomerne rozšírená³. Práve nárast stereotypizujúcich a stigmatizujúcich komentárov a správ vo verejnom priestore môže zásadným spôsobom vplývať na to, ako sú členovia a členky jednotlivých náboženských skupín vnímaní širšou verejnosťou. Vytvárať sa tak často nepresné a zavádzajúce predstavy o dodržiavaní práv náboženských skupín na Slovensku, ktoré nekorešpondujú s realitou.

Vychádzajúc z predpokladu, že dôležitú úlohu vo verejnej debate majú médiá, táto analytická správa sa zameriava práve na spôsob, akým slovenské médiá zobrazujú témy súvisiace s rôznymi náboženskými skupinami. Špecificky sa pritom sústreďí na to, či a akým spôsobom sú sledované náboženské skupiny zobrazované v kontexte porušovania práv, a to v dvoch rovinách: či sú zobrazované ako tie, ktorých práva sú porušované alebo by mali byť viac chránené, alebo sú zobrazované ako tie, ktoré obmedzujú alebo spochybňujú práva iných. Správa má preto tri časti. Prvá časť poskytuje všeobecný legislatívny obraz o ochrane práv náboženských menšín v slovenskom právnom kontexte, pričom sa podrobne venuje najmä zákonu č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností, ktorý stanovuje neprimerané obmedzenie pri registrácii nových cirkví v Slovenskej republike. Druhá časť následne poskytuje základné informácie k mediálnej analýze a k spôsobu zberu

¹ Napríklad Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (European Commission against Racism and Intolerance, ECRI) definuje nenávisťné prejavy ako „*obhajovanie, podpora alebo podnecovanie znevažovania, nenávisťi alebo hanobenia osoby alebo skupiny osôb, ako aj akékoľvek obťažovanie, urážanie, vytváranie negatívnych stereotypov, stigmatizácia alebo vyhrážanie sa takejto osobe alebo skupine osôb, ako aj odôvodňovanie všetkých uvedených foriem prejavu „rasou“, farbou pleti, rodinným pôvodom, národnostným alebo etnickým pôvodom, vekom, zdravotným postihnutím, jazykom, náboženstvom alebo vierou, pohlavím, rodom, pohlavnou identitou, sexuálnou orientáciou a inými osobnými charakteristikami alebo postavením*“ (ECRI. (2016). Všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 15 o boji proti nenávisťným prejavom. Štrasburg: Council of Europe.)

² Príkladom je Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, podľa ktorého „*zmluvné štáty odsudzujú všetku propagandu a všetky organizácie, ktoré sú založené na myšlienkach alebo teóriách o nadradenosti jednej rasy alebo skupiny osôb jednej farby pleti alebo etnického pôvodu alebo ktoré sa pokúšajú spravodlivo alebo povzbudzovať akúkoľvek formu rasovej nenávisťi a diskriminácie, a zaväzujú sa, že prijmu bezodkladné a pozitívne opatrenia na odstránenie akéhokoľvek podnecovania k rasovej diskriminácii alebo činov rasovej diskriminácie*“ (OSN. (1965). Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie. United Nations.)

³ Vácnová, R., Máriaššyová, A., Popík, J. (2023). Nenávisťný jazyk na politických facebookových profiloch: Správa z monitoringu nenávisťných prejavov. Bratislava: SNSLP.

a analýzy dát o zobrazovaní vybraných náboženských skupín v mediálnom diskurze z prvého polroka 2024. Tretia časť následne sumarizuje najdôležitejšie zistenia a tiež poskytuje odporúčania s cieľom posilniť ochranu náboženských skupín a najmä slobodu vierovyznania v Slovenskej republike.

Analytická správa je súčasťou série mediálnych analýz zameraných na sledovanie zobrazovania vybraných ľudskoprávnych tém v slovenskom mediálnom prostredí. Vychádzajúc zo zákonom definovaného mandátu, medzi základné úlohy Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) patrí podľa zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva okrem iného aj monitorovanie a hodnotenie dodržiavania ľudských práv a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania, šírenie povedomia o úlohe ľudských práv v demokratickej spoločnosti, uskutočňovanie výskumov a prieskumov v oblasti ľudských práv či vypracúvanie a uverejňovanie správ a odporúčaní o stave dodržiavania ľudských práv na Slovensku. Stredisko teda z podstaty svojho mandátu pravidelne sleduje ľudskoprávne témy vo verejnom diskurze, napríklad aj prostredníctvom monitorovania legislatívy, analýz vnímania ľudských práv verejnosťou alebo analýz mediálneho zobrazovania špecifických ľudskoprávnych tém.

1. Základný právny rámec 7

Právo na slobodu náboženstva je vymedzené v medzinárodných a regionálnych ľudskoprávnych dokumentoch. Podľa **čl. 18 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach**⁴: „Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Toto právo zahŕňa v sebe slobodu vyznávať alebo prijať náboženstvo alebo vieru podľa vlastnej voľby a slobodu prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými či už verejne alebo súkromne, vykonávaním náboženských úkonov, bohoslužbou, zachovávaním obradov a vyučovaním.“ **Čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd** (ďalej ako „Dohovor“)⁵ vymedzuje právo každého na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva; toto právo zahŕňa slobodu zmeniť náboženstvo alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi a zachovávaním obradov. **Čl. 24 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky** (ďalej ako „Ústava“) zaručuje slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery. Toto právo zahŕňa aj možnosť zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru. Každý má právo byť bez náboženského vyznania a právo verejne prejavovať svoje zmysľanie.

8

Ustanovenie § 1 zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností (ďalej ako „zákon o slobode náboženskej viery“) okrem iného vymedzuje právo každého slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi alebo zachovávaním obradov. Každý má právo zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru alebo byť bez náboženského vyznania. Zákon ďalej v zhode s Dohovorom vymedzuje, že každý má právo slobodne šíriť svoju náboženskú vieru alebo svoje presvedčenie byť bez vyznania a nikoho nemožno nútiť vyznávať akúkoľvek náboženskú vieru alebo nútiť ho byť bez vyznania.

⁴ OSN. (1966). Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. United Nations.

⁵ Rada Európy. (1950). Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy.

1.1 Právna úprava registrácie cirkví a náboženských spoločností

Zákon o slobode náboženskej viery stanovuje, že návrh na registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti možno podať v tom prípade, ak možno preukázať, že sa k cirkvi alebo náboženskej spoločnosti hlási najmenej 50 000 plnoletých členov, ktorí majú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a sú jej občanmi.⁶

Vo svojom odbornom vyjadrení⁷ Stredisko posudzovalo právnu otázku súladu ustanovenia § 11 a § 12 písm. d) zákona o slobode náboženskej viery, ktoré stanovujú zákonné požiadavky na registráciu cirkví, s Ústavou a Dohovorom. Konkrétne sa zameralo na posúdenie ustanovenia, ktoré stanovuje neprimerane vysoký cenaz pre registráciu cirkví alebo náboženskej spoločnosti. Kľúčovým bolo vyhodnotiť, či ním dochádza k diskriminácii skupiny osôb, ktorá sa hlási k minoritnému náboženskému vyznaniu. V odbornom vyjadrení Stredisko konštatovalo, že vyčlenenie určitej skupiny osôb, ktorá sa hlási k minoritnému vierovyznaniu, a teda ktorej počet členov nedosahuje 50 000, nemožno ospravedlniť. Legitímny cieľ, ktorý stanovil zákonodarca, a teda eliminovanie špekulatívnych registrácií údajných cirkví a náboženských spoločností s hlavným cieľom registrácie - získania finančných príspevkov od štátu, možno dosiahnuť menej invazívnym spôsobom ako stanovením neprimerane vysokého cenazu. Prostriedky, ktoré zákonodarca použil na dosiahnutie takéhoto cieľa, nemožno označiť ako nevyhnutné v demokratickej spoločnosti. V nadväznosti na legitímny cieľ, ktorý vo všeobecnosti možno označiť ako ochranu verejného poriadku, Stredisko odkazuje na § 15 zákona o slobode náboženskej viery, ktorý stanovuje, že registrujúci orgán preskúma, či založenie a činnosť cirkvi alebo náboženskej spoločnosti nie je v rozpore s týmto zákonom a ostatnými zákonmi, ochranou bezpečnosti občanov a verejného poriadku, zdravia a mravnosti, zásadami ľudskosti a znášanlivosti, alebo či nie sú ohrozené práva iných právnických osôb a občanov. Uvedené ustanovenie už chráni verejný poriadok. Predkladatelia zároveň v dôvodovej správe nepreukázali, že riziko registrácie špekulatívnych cirkví alebo náboženských spoločností v porovnaní s minulosťou rastie. Neuvedli zdroje alebo dáta, ktoré by takéto tvrdenia podporili.⁸

⁶ § 11 a § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

⁷ Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. (2023). Odborné vyjadrenie. Posúdenie primeranosti požiadavky 50 000 plnoletých členov pre registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, dostupné na: <https://www.snslp.sk/nasa-cinnost/pravne-sluzby/odborne-vyjadrenia-ustavnopravny-zakaz-diskriminacie-a-princip-rovnosti/>

⁸ Ibid.

K podmienke minimálneho počtu členov sa vyjadrila aj Benátska komisia. Ako uviedla, získanie právnej subjektivity by nemalo byť podmienené tým, že náboženská komunita má vysoký minimálny počet členov, pretože to môže diskriminovať malé alebo novovzniknuté náboženské komunity.⁹

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v usmernení o právnej subjektivite náboženských komunit rovnako uviedla, že právna úprava by nemala podmieňovať získanie právnej subjektivity nadmerným minimálnym počtom členov a členiek náboženskej komunity. Štáty by mali zohľadňovať potreby menších náboženských spoločností. Mali by si byť vedomé toho, že ustanovenia, ktoré vymedzujú vysoký minimálny počet členov a členiek, sťažujú fungovanie novovzniknutých náboženských spoločností.¹⁰

Od prijatia zákona o slobode náboženskej viery v roku 1991 sa podmienky registrácie menili dvakrát, pričom v oboch prípadoch išlo o ich sprísnenie. Do roku 2007 platné znenie zákona ako jednu z podmienok registrácie stanovovalo, že k cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorá sa uchádza o registráciu, sa musí hlásiť najmenej 20 000 plnoletých osôb. Podľa novely z roku 2007, návrh na registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti mohol podať prípravny orgán cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ak preukázal, že sa k cirkvi alebo náboženskej spoločnosti hlási najmenej 20 000 plnoletých členov, ktorí majú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a sú občanmi Slovenskej republiky. Následne generálna prokuratúra napadla na Ústavnom súde Slovenskej republiky (ďalej ako „Ústavný súd“) nové prísnejšie podmienky pre registráciu cirkvi a náboženských spoločností. Ústavný súd nálezom č. k. PL. ÚS 10/08-70 z 3. februára 2010 nevyhovел návrhu generálneho prokurátora Slovenskej republiky.

10

Novelizáciou z roku 2017 došlo k zvýšeniu minimálneho počtu plnoletých členov pre registráciu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti z 20 000 na 50 000. Poslanci Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej ako „NR SR“) prelomili veto vtedajšieho prezidenta Andreja Kisku a opätovne schválili novelu zákona o slobode náboženskej viery. Prezident označil zvýšenie počtu plnoletých členov za zásah do základných práv a slobôd.¹¹

Vo všeobecnej časti dôvodovej správy k zákonu č. 39/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o slobode náboženskej viery, predkladateľ uviedol nasledovné:

⁹ Benátska komisia. (2021). Kompilácia stanovísk a správ Benátskej komisie, ktoré sa týkajú slobody náboženstva a viery, str. 52. Dostupné na: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2021\)001-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2021)001-e)

¹⁰ ODIHR. (2014). Guidelines on the Legal Personality of Religious or Belief Communities (Usmernenie o právnej subjektivite náboženských komunit), str. 27. Dostupné na: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/9/139046.pdf>

¹¹ Prezident SR. (2016). Prezident vetoval novelu zákona o registrácii cirkvi. Dostupné na: <https://www.prezident.sk/article/prezident-vetoval-novelu-zakona-o-registracii-cirkvi/>

„Registráciou získava náboženský subjekt značné množstvo výhod, ako je najmä možnosť žiadať štát o finančné príspevky na platové náležitosti svojich duchovných a cirkevných ústredí, na prevádzku cirkevných škôl, vyučovanie náboženstva na štátnych školách a preto má štát legitímne právo určiť registračné podmienky, ktoré spĺňajú tie náboženské subjekty, ktorých vieru vyznáva nie zanedbateľný počet občanov SR. Ako však už bolo uvedené registračné podmienky neznamenajú obmedzenie náboženskej slobody, pretože základné ľudské práva majú v súlade s Ústavou a medzinárodnými záväzkami SR zaručené všetkým bez rozdielu.“ Zákonodarca ďalej vymedzil, že cieľ predloženého návrhu zákona má spočívať v eliminovaní špekulatívnych registrácií údajných cirkví a náboženských spoločností s hlavným cieľom registrácie - získania finančných príspevkov od štátu.¹²

Vyhlasenia o zámere zvýšiť počet členov a členiek potrebných na registráciu cirkvi z 20 000 na 50 000 zazneli už v roku 2015 na tlačovej besede predsedu Slovenskej národnej strany. Šlo o jeden z troch návrhov, ktorých cieľom bolo zabránenie údajnej hrozbe islamizácie. Počas tlačovej besedy predseda strany navrhol prijať zákaz nosenia buriek, zákaz výstavby mešít a minaretov a sprísnenie zákona o registrácii cirkví. Vo svojich vyhláseniach uviedol: „Viete dobre, že na registrovanie cirkvi je dnes potreba 20-tisíc podpisov. My navrhujeme, aby pri novom znení zákona bolo požadovaných 50-tisíc podpisov na registrovanú cirkev a aby len táto cirkev mohla mať postavený chrám. Tým dosiahneme aj obmedzenie stavebného konania.“¹³

Koncom februára 2022 podal poslanec NR SR návrh na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o slobode náboženskej viery. Návrh zákona poslanci prerokovali na 60. schôdzi NR SR, ktorá neskôr rozhodla nepokračovať v rokovaní o návrhu zákona. V predkladanej novele zákona o slobode náboženskej viery poslanec navrhol dvojstupňový proces registrácie. V dôvodovej správe návrhu upozornil na to, že sprísnenie podmienok registrácie v roku 2007 a v roku 2017 viedlo k zásadnému obmedzeniu práva na výkon náboženskej slobody ako ho garantuje Ústava.¹⁴ V roku 2024 skupina poslancov a poslankýň rovnako podala návrh na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o slobode náboženskej viery. V Dôvodovej správe k predkladanej novele zákona o slobode náboženskej viery skupina poslancov rovnako navrhla dvojstupňový proces registrácie s cieľom zabezpečiť prístup k právam, ktoré plynú z náboženskej slobody aj menším spoločenstvám. „Podstatou navrhovaného riešenia je sprístupnenie

¹² Dôvodová správa k zákonu č. 39/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností, dostupné na: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c--39-2017-z-z.htm>

¹³ Televízia Ta3. (2015). TB A. Danko: Hrozba islamizmu v Európe. Dostupné na: <https://www.ta3.com/clanok/60328/tb-a-danka-hrozba-islamizmu-v-europe>

¹⁴ Detaily návrhu zákona, Návrh poslancu Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša VALÁŠKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8633>

*práv na zhromažďovanie sa za účelom vyznávania náboženskej viery a prístup do verejnoprávnych médií hneď po prvom stupni registrácie. Prístup k právu na príspevok zo štátneho rozpočtu, ako aj niekoľko ďalších práv získajú subjekty až po druhom stupni registrácie. Toto riešenie umožní štátu, aby v procese registrácie priebežne posudzoval, či subjekt uchádzajúci sa o registráciu dodržiava zásady znášateľnosti a svojou činnosťou neporušuje Ústavu a zákony SR.*¹⁵

Stredisko teda konštatuje, že aktuálna právna úprava je neprimeraná deklarovanému cieľu. Zároveň upozorňuje, že informácie o potrebe zmeniť podmienky na registráciu cirkví zazneli v mediálnom priestore už v roku 2015 zo strany predsedu Slovenskej národnej strany. Počas tlačovej besedy svoj zámer spájaj s údajnou hrozbou islamizácie. V takomto prípade možno hovoriť o stereotypnom a stigmatizujúcom zobrazovaní náboženskej skupiny zo strany politického aktéra v mediálnom priestore. Vo svojej analýze sa Stredisko zameralo na širšiu problematiku, a teda zobrazovanie náboženských skupín médiami.

¹⁵ Detaily návrhu zákona, Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Ondreja Prostredníka, Lucie Plavákovej a Zory Jaurovej na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=9&ID=393>

1.2 Výzvy v oblasti ochrany náboženských slobôd na Slovensku

Legislatívne kroky smerujúce k sprísňovaniu podmienok registrácie cirkví sú priamo napojené na dlhodobé snahy politickej reprezentácie o sekuritizáciu moslimskej menšiny na Slovensku, rovnako ako aj na systematické, vedomé a cielené prepájanie moslimskej náboženskej skupiny s teroristickými aktivitami. Príkladom boli vyjadrenia premiéra Roberta Fica, ktorý otvorene spájal moslimskú komunitu s terorizmom: „*Netvrdíme, že každý moslim je terorista, ale zatiaľ každý terorista bol moslimom.*“¹⁶ Príkladov podnecujúcich islamofóbiu na Slovensku je pritom veľa aj v súčasnosti. Výskum Strediska z roku 2023 analyzujúci statusy a komentáre na slovenských politických profiloch na Facebooku ukázal, že práve v prípade moslimskej náboženskej skupiny je sekuritizácia problematiky najintenzívnejšia, čo znamená zámerné prezentovanie moslimskej náboženskej skupiny ako bezpečnostnej hrozby.¹⁷ Tento trend potvrdili aj výsledky výskumu realizovaného Islamskou nadáciou na Slovensku v roku 2022, ktorá na základe analýzy viacerých mienkotvorných aj bulvárnych médií upozornila na to, že o moslimskej komunite na Slovensku médiá informujú len v minimálnej miere a v dominantnej miere je pri informovaní o islame prítomné zároveň informovanie o násilí alebo fyzických trestoch.¹⁸

13

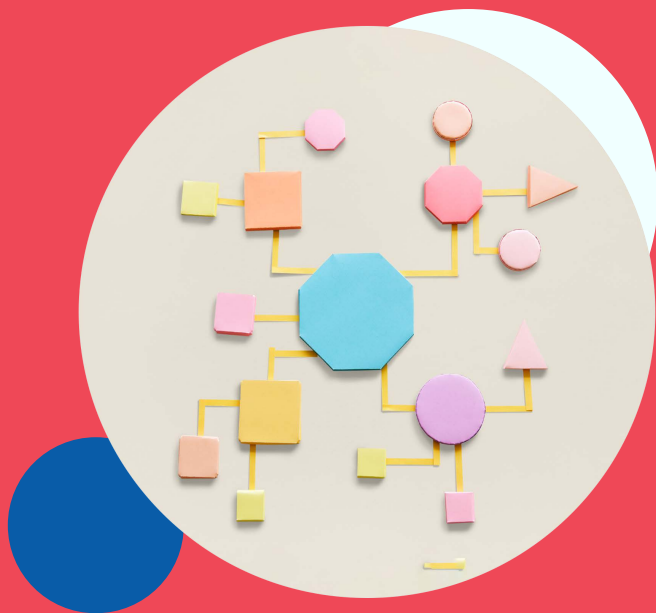
Vychádzajúc z politickej argumentácie pri prijímaní novely zákona o slobode náboženskej viery, ale aj z náznakov nepresného a zavádzajúceho informovania o niektorých náboženských skupinách, Stredisko považuje za nevyhnutné komplexne zmapovať mediálny diskurz o náboženských skupinách na Slovensku a poukázať na najzásadnejšie medzery v spôsobe informovania. Zároveň tým poskytuje relevantným aktérom a aktérkam, najmä z novinárskej obce, praktické odporúčania na elimináciu spôsobu informovania, ktorý podnecuje a zintenzívňuje stereotypné zobrazovanie náboženských skupín alebo ich prezentuje stigmatizujúco a zavádzajúco.

Zámerom Strediska je teda predovšetkým poskytnúť návod na to, ako v mediálnom prostredí posilniť korektné informovanie o ľudských právach, vrátane práva na náboženskú slobodu a slobodu vierovyznania.

¹⁶ HNOnline.sk. (2017). Fico: Zatiaľ každý terorista bol moslimom. Dostupné na <https://hnonline.sk/slovensko/887105-fico-zatial-kazdy-terorista-bol-moslimom>

¹⁷ Vicenová, R., Máriássyová, A., Popík, J. (2023). Nenávisťný jazyk na politických facebookových profiloch: Správa z monitoringu nenávisťných prejavov. Bratislava: SNSLP.

¹⁸ Hasna, Z., Plulíková, N. (2022). FRAMING: Mediálny obraz islamu a moslimov na Slovensku. Bratislava: Islamská nadácia na Slovensku.

14 2. Poznámky k metodológii

Cieľom výskumnej správy je analyzovať spôsoby a kontext zobrazovania náboženských skupín v slovenskom mediálnom prostredí. Spôsob mediálneho zobrazovania náboženských skupín môže mať zásadný vplyv na formovanie názoru verejnosti na potrebu posilnenia ochrany práv týchto skupín, ale aj na posilňovanie stereotypných a stigmatizujúcich obrazov a tiež stupňovanie nenávisťných naratívov prítomných vo verejnom diskurze. V centre pozornosti správy sú tri výskumné otázky:

1. V akom kontexte sú zobrazované vybrané náboženské skupiny a s akými témami sú tieto skupiny najčastejšie spájané?
2. Ktorá rovina náboženského života je v súvislosti so sledovanými náboženskými skupinami najčastejšie zobrazovaná?
3. Akým spôsobom je zobrazovaná téma ochrany práv náboženských skupín, prípadne porušovania práv danými skupinami?

Pre účely analýzy boli medzi online spravodajskými článkami vyhľadávané také mediálne výstupy, ktoré obsahujú niektoré z kľúčových slov zadefinovaných podľa najviac zastúpených náboženstiev v Slovenskej republike. Zoznam kľúčových slov (Tabuľka 2) bol zostavený vychádzajúc z dvoch zdrojov: zo zoznamu piatich najväčších svetových náboženstiev – budhizmus, hinduizmus, islam, judaizmus a kresťanstvo - v kombinácii so zoznamom najpočetnejších náboženských skupín v Slovenskej republike na základe Sčítania obyvateľov, domov a bytov na Slovensku v roku 2021 (Tabuľka 1)¹⁹, na základe ktorého boli kvôli početnosti zastúpenia do výberu zahrnuté aj kľúčové slová súvisiace s katolíckym a evanjelickým vierovyznaním.

Samostatne bolo vyhodnotené mediálne zobrazovanie ostatných náboženských skupín, ktoré však vzhľadom na nízke počty zmienok neboli zahrnuté do hlavnej analýzy. Napriek tomu je dôležité podať aspoň stručný obraz o tom, ako sa v mediálnom priestore zobrazujú. Tieto dáta sú prezentované v kapitole č. 4.

¹⁹ Štatistický úrad Slovenskej republiky (2023). Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021: Národná analytická správa. Bratislava: Štatistický úrad. Dostupné na https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/SODB_Narodna_analyticka_sprava.pdf

Tabuľka 1 Počet veriacich podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov na Slovensku v roku 2021

Náboženská skupina		Podiel veriacich (%)
Rímskokatolícka cirkev v Slovenskej republike		55,760
Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku		5,265
Gréckokatolícka cirkev v Slovenskej republike		4,005
Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku		1,565
Pravoslávna cirkev na Slovensku		0,930
Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia v Slovenskej republike		0,301
Evanjelická cirkev metodistická, Slovenská oblasť		0,055
Kresťanské zbory na Slovensku		0,340
Apoštolská cirkev na Slovensku		0,166
Bratská jednota baptistov v Slovenskej republike		0,071
Cirkev bratská v Slovenskej republike		0,063
Cirkev adventistov siedmeho dňa, Slovenské združenie		0,055
Ústredný zväz Židovských náboženských obcí v Slovenskej republike		0,037
Cirkev československá husitská na Slovensku		0,011
Starokatolícka cirkev na Slovensku		0,033
Bahájske spoločenstvo v Slovenskej republike		0,006
Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní v Slovenskej republike		0,007
Novoapoštolská cirkev v Slovenskej republike		0,001
Ostatné	Budhizmus	0,123
	Islam	0,071
	Hinduizmus	0,018
	Ostatné a nepresne určené kresťanské cirkvi	0,198
	Pohanstvo a prírodné duchovno	0,074
	Ad hoc hnutia	0,297
	Iné	0,269
Bez vyznania		23,786
Nezistené		6,493

Zdroj: Štatistický úrad SR²⁰

²⁰ Štatistický úrad Slovenskej republiky (2023). Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021: Národná analytická správa. Bratislava: Štatistický úrad. Dostupné na https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/SODB_Narodna_analyticka_sprava.pdf

Keďže kľúčové slová „kresťanský“ a „katolícky“ vo svojich názvoch obsahujú viaceré registrované cirkvi (Tabuľka 1), identifikované články nie je možné bez ďalšej obsahovej analýzy s istotou priradiť ku konkrétnym registrovaným cirkvám. Slovo „katolícky“ (v rôznych tvaroch) môže zaznamenávať články venujúce sa rímskokatolíckej, ale aj gréckokatolíckej náboženskej skupine; kľúčové slovo „kresťanstvo“ je obsiahnuté v názve Reformovanej kresťanskej cirkvi, Kresťanských zborov, ale zároveň môže v mediálnom priestore v rámci hovorovej skratky všeobecne odkazovať na kresťanské náboženstvo ako také, keďže sa jeho podskupiny v bežnej hovorovej reči často vôbec nerozlišujú. Je preto nevyhnutné brať do úvahy, že vzhľadom na takto definované kľúčové slová nie je vždy možné jednoznačne odlíšiť informácie o konkrétnych náboženských skupinách alebo príslušníkoch a príslušníčkach konkrétnych registrovaných cirkví. Samostatnou otázkou boli aj kľúčové slová žid/židovka, ktoré označujú príslušnosť k judaizmu, ale aj k židovskej národnosti, čo môže ovplyvňovať formuláciu zistení, keďže analýza nerozlišovala, kedy sa o tejto skupine hovorí ako o náboženskej a kedy o národnostnej skupine. Z toho dôvodu sú tieto kľúčové slová zoskupené a výsledky v tejto správe analyzované a vyhodnocované s istou nevyhnutnou mierou zovšeobecnenia pre sledované náboženské skupiny tak, ako ukazuje Tabuľka 2.

Tabuľka 2 Zoznam kľúčových slov a ich výskyt v databáze

Náboženská skupina	Kľúčové slová	Výskyt v databáze
kresťanstvo	kresťanstvo, kresťanský, kresťan, kresťanka, kresťania, kresťanky	3 486
islam	islam, islamský, moslim, moslimka, moslimovia, moslimky	3 141
judaizmus	judaizmus, židovstvo, židovský, žid, židovka, židia, židovky	2 529
katolícke vierovyznanie	katolicizmus, katolícky, katolík, katolíčka, katolíci, katolíčky	1 607
evanjelické vierovyznanie	evanjelický, evanjelik, evanjelička, evanjelici, evanjeličky	510
hinduizmus	hinduizmus, hinduistický, hinduista, hinduistka, hinduisti, hinduistky	202
budhizmus	budhizmus, budhistický, budhista, budhistka, budhisti, budhistky	188

Zber dát prebiehal prostredníctvom aplikácie Mediaboard v prvom polroku 2024, tzn. v období 1.1.2024 – 30.6.2024. Sledoval 20 najnavštevovanejších online spravodajských portálov, ktoré boli identifikované na základe priemernej návštevnosti v poslednom štvrtroku 2023 (október-december), teda v období tesne pred začiatkom zberu dát (Tabuľka 3). Celkový počet takto identifikovaných mediálnych príspevkov v databáze bol 9 864.

Tabuľka 3 Najnavštevovanejšie spravodajské portály za október až december 2023 (podľa priemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)

Spravodajské portály

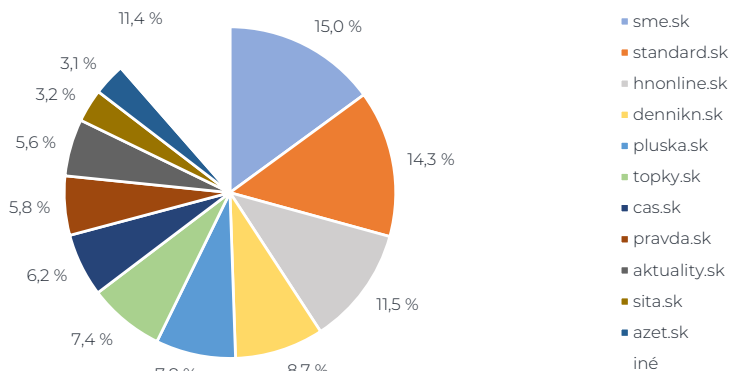
1. aktuality.sk	11. refresher.sk
2. pluska.sk	12. dobrenoviny.sk
3. sme.sk	13. tvnoviny.sk
4. zoznam.sk	14. noviny.sk
5. pravda.sk	15. dennikn.sk
6. cas.sk	16. interez.sk
7. topky.sk	17. sita.sk
8. hnonline.sk	18. dnes24.sk
9. startitup.sk	19. standard.sk
10. azet.sk	20. markiza.sk

Zdroj: Gemius Slovakia, 2024

V zastúpení sledovaných spravodajských portáloch vo výslednej databáze siete boli pozorované isté rozdiely, neboli však výrazné. Najčastejšie sa príspevky so sledovanými kľúčovými slovami vyskytovali na portáloch sme.sk (15 %), standard.sk (14,3 %) a hnonline.sk (11,5 %) (Graf 1).

18

Náboženské skupiny v médiách

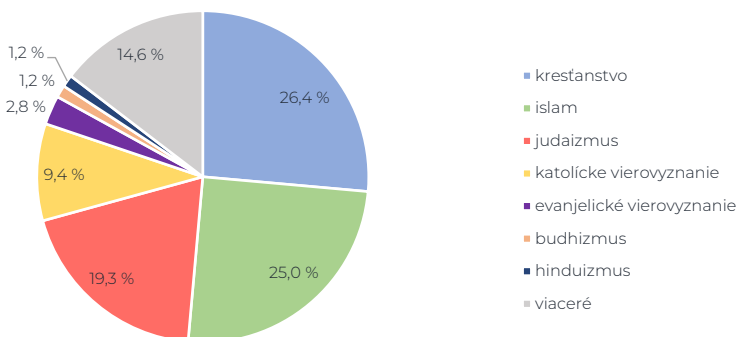

Graf 1 Výskyt mediálnych príspevkov o náboženských menšinách v sledovaných médiách²¹

²¹ V kategórii iné sú zahrnuté médiá s najnižším počtom analyzovaných mediálnych výstupov (tzn. menej ako 3 %): zoznam.sk, startitup.sk, noviny.sk, tvnoviny.sk, refresher.sk, dnes24.sk, interez.sk, dobrenoviny.sk, markiza.sk

Výskyt mediálnych príspevkov venujúcich sa *kresťanstvu, islamu a judaizmu* bol na prvý pohľad pomerne vyrovnaný (26,4 %, 25 % a 19,3 %), spolu s *katolíckym* (9,4 %) a *evanjelickým* (2,8 %) vierovyznaním sú však kresťanstvo a jeho hlavné denominácie v médiách spomínané najčastejšie. Menší výskyt mediálnych príspevkov bol zaznamenaný v súvislosti s *budhizmom* (1,2 %) a *hinduizmom* (1,2 %). V 14,6 % mediálnych výstupov bola identifikovaná viac ako jedna náboženská skupina a preto sú označené kategóriou *viaceré* (Graf 2).

Náboženské skupiny v médiách

Graf 2 Výskyt mediálnych príspevkov venujúcich sa sledovaným náboženským skupinám.

Dataset bol v ďalšom kroku podrobený obsahovej analýze, v rámci ktorej boli v priamej nadväznosti na tri stanovené výskumné otázky sledované tri aspekty:

- *kontext zobrazovania sledovaných náboženských skupín* s dôrazom na domáce a zahraničné spravodajstvo, súvisiace témy a čas publikovania mediálnych výstupov;
- *rovina náboženského života*, ktorá je v súvislosti so sledovanými náboženskými skupinami zobrazovaná, s dôrazom na to, či sa v súvislosti so sledovanými náboženskými skupinami v mediálnom diskurze hovorí skôr o individuálnych príbehoch jednotlivcov alebo komunít (*súkromná rovina*), o náboženskej inštitúcii/inštitucionalizovanej podobe náboženskej skupiny (*cirkevná rovina*), o náboženstve v súvislosti s politickou sférou (*politická rovina*) alebo náboženstvom vyznaní alebo náboženských symboloch vo všeobecnosti (*všeobecná rovina*);
- *spôsob zobrazovania sledovaných náboženských skupín* ako tých, ktorých práva sú porušované a mali by byť chránené (*obete porušovania práv*), resp. tých, ktoré, naopak, porušujú alebo obmedzujú práva iných (*porušovatelia práv*) (vyhodnotené autorkami, nie na základe vyznenia mediálnych príspevkov).

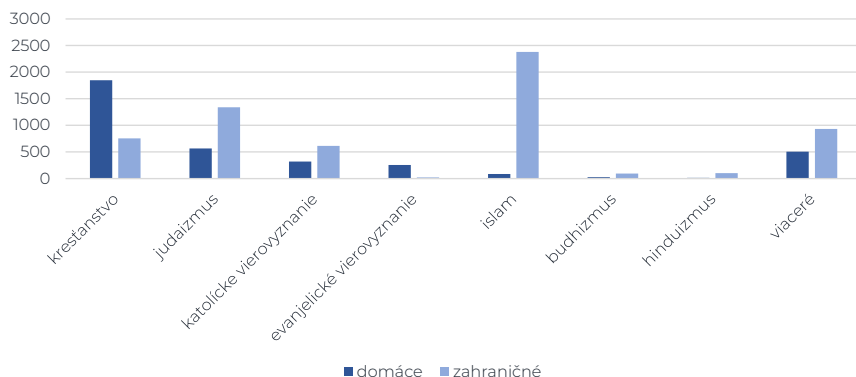
20

3. Výsledky analýzy médií

3.1 Kontext zobrazovania náboženských skupín v slovenskom mediálnom diskurze

V sledovanom období v súvislosti s informovaním o náboženských skupinách jednoznačne prevládalo *zahraničné* spravodajstvo (63,3 %) nad *domácim* (36,7 %), pričom v tom, ktoré náboženské skupiny sa zobrazujú, sa zahraničné a domáce spravodajstvo podstatne líšia (Graf 3). Zatiaľ čo v domácom spravodajstve jednoznačne dominuje *kresťanstvo*, v zahraničnom spravodajstve prevláda informovanie o *islame*. V prípade *judaizmu* a *katolíckeho vierovyznania* je rozdiel medzi výskytom v domácom a zahraničnom spravodajstve menej výrazný, aj keď v oboch prípadoch prevláda zahraničné spravodajstvo. Informovanie o *evanjelickom vierovyznaní*, *budhizme* a *hinduizme* je vo všeobecnosti zriedkavé, pričom najmä v prípade posledných dvoch menovaných sa v zahraničnom spravodajstve informácie o týchto náboženských skupinách vyskytujú mierne častejšie než v domácom.

Náboženské skupiny podľa typu spravodajstva

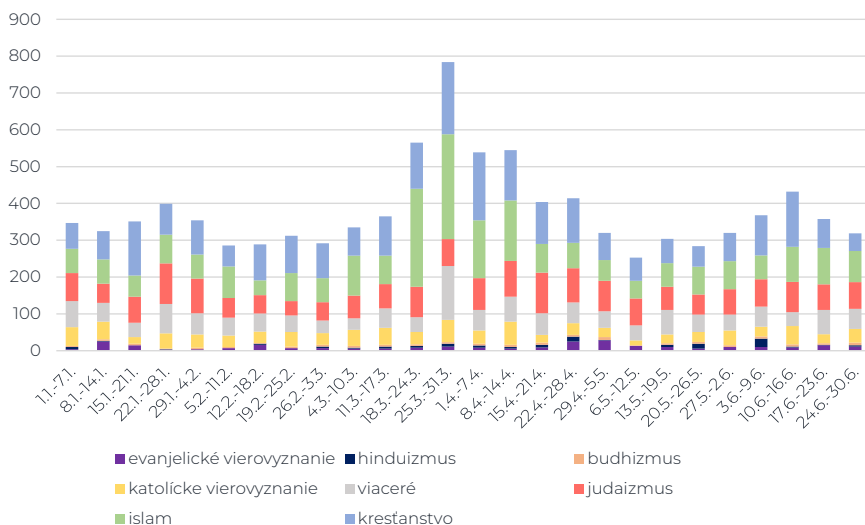
Graf 3 Porovnanie informovania o jednotlivých náboženských skupinách v domácom a zahraničnom spravodajstve

Z časového hľadiska (Graf 4) zaznamenalo informovanie o náboženských skupinách najvýraznejší vzostup v poslednom marcovom týždni 25.3.-31.3., a to v súvislosti s teroristickým útokom na koncertnú sálu v Moskve 22.3.2024, čo zároveň znamená, že v tomto týždni dominovalo aj informovanie o témach súvisiacich s *islamom*, keďže sa k útoku prihlásila teroristická skupina Islamský štát.²² Témam súvisiacim s *kresťanstvom* sa médiá v najvýraznejšej miere venovali taktiež v týždni 25.3.-31.3., čo bolo obdobie veľkonočných sviatkov;

²² Z celkového počtu 3141 článkov informujúcich o Islame v sledovanom časovom období sa informácie o teroristickej skupine Islamský štát objavili celkovo až v 1212 mediálnych výstupoch.

a čiastočne v týždni 10.6.-16.6., kedy spravodajstvu dominovalo informovanie o výsledkoch volieb do Európskeho parlamentu, konkrétne slovenských aj zahraničných kresťanskodemokratických strán. Témy súvisiace s *katolíckym vierovyznaním* sa najviac objavovali v týždňoch 25.3.-31.3., čiže opäť v súvislosti s veľkonočnými sviatkami, a 8.4.-14.4., a to najmä v súvislosti s vyjadrením katolíckej cirkvi k aktuálnym témam, vrátane uvoľneniu pravidiel pre interrupcie v Poľsku, ale aj odškodňovania obetí sexuálneho násillia v Portugalsku. *Judaizmus* sa najčastejšie objavoval v médiách v týždni 22.1.-28.1. a 15.4.-21.4., a to najmä v súvislosti s izraelsko-palestínskym konfliktom (keďže štát Izrael je v médiách bežne označovaný ako židovský štát). *Evanjelické vierovyznanie* sa v médiách vyskytovalo v zásadne menšej miere a spájalo sa predovšetkým s evanjelickou farárkou Darinou Bancíkovou, ktorá na začiatku januára 2024 dostala od prezidentky SR Štátne vyznamenanie Rád Ľudovíta Štúra II. triedy. *Budhizmus* sa spomínal iba okrajovo a zriedkavo, najčastejšie v súvislosti s témami o životnom štýle alebo o cestovaní do prevažne budhistických krajín alebo okolo budhistických pamiatok, a *hinduizmus*, ktorý sa takisto vyskytoval zriedka, sa intenzívnejšie spomínal napríklad v súvislosti so spravodajstvom o voľbách v Indii a víťazstvom hinduistickej nacionalistickej strany. Kategória *viaceré*, zahrňujúca mediálne výstupy obsahujúce informáciu o viac ako len jednej náboženskej skupine, sa v médiách objavovala najviac v týždni 25.3.-31.3.. V tomto období sa informovalo najmä o vyhláseniach Islamského štátu o útokoch na židovské a kresťanské ciele.

Zobrazovanie náboženských skupín v médiách v čase

Graf 4 Časová distribúcia informovania o sledovaných náboženstvách

3.2 Zobrazovanie náboženských skupín podľa prevažujúcej roviny náboženského života

Už predchádzajúca podkapitola naznačila isté rozdiely v témach, ktoré sa vo verejnom diskurze na Slovensku objavujú v súvislosti s jednotlivými náboženskými skupinami. Zároveň je však nutné pri analýze mediálneho zobrazovania náboženských skupín brať do úvahy to, že náboženstvo ako také presahuje viacero oblastí života, vrátane osobného resp. súkromného, spoločenského resp. cirkevného alebo politického.

Dôležitým pozorovaním je, že v prípade mediálnych výstupov venujúcich sa *islamu* a *kresťanstvu* sa *politckej roviny* náboženského života venuje nadpolovičná väčšina mediálnych výstupov o daných náboženských skupinách (Graf 5). Zatiaľ čo v prípade mediálnych výstupov spojených s *kresťanstvom* sa tieto výstupy týkali väčšinou kresťansko-demokratických strán v slovenskom (napr. verejné vyjadrenia predstaviteľov a predstaviteľiek Kresťanskodemokratického hnutia k rôznorodým témam) alebo európskom kontexte (napr. informovanie o volebných výsledkoch kresťanskodemokratických strán naprieč krajinami Európskej únie), v prípade kľúčových slov spojených s *islamom* išlo prevažne o už spomínanú teroristickú skupinu Islamský štát a jej aktivity. V menšej miere sa politický kontext vyskytoval aj v prípade *judaizmu*, a to najmä v súvislosti s informovaním o krokoch Izraela bežne označovaného v médiách ako židovský štát.

23

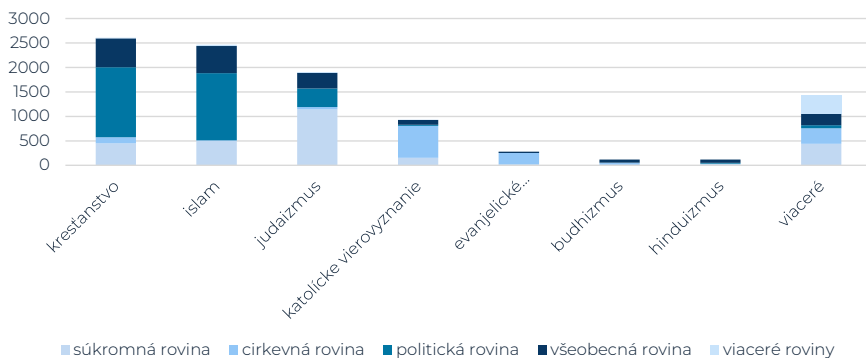
Pri informovaní o náboženstve v súvislosti s príbehmi jednotlivcov alebo komunít (*súkromná rovina*) najčastejšie išlo o židov a židovky (kategória *judaizmus*), a to buď v súvislosti s individuálnymi príbehmi v minulosti prenasledovaných židov a židoviek počas holokaustu, ale aj so správami o útokoch zo strany židovských osadníkov na palestínskych územiach. V prípade *kresťanstva* sa v rámci tejto kategórie informovalo najmä o komunitách v súvislosti s ich politickými preferenciami, prežívaním sviatkov, ale aj útokmi na jednotlivé komunity. V prípade jednotlivcov išlo predovšetkým o pomenovanie vierovyznania známych osôb. Aj pri *islame* prevládalo zobrazovanie komunít v rôznych častiach sveta, v júni to boli články o púti do Mekky.

Cirkev, teda inštitucionalizovaný aspekt náboženstva (*cirkevná rovina*) sa najčastejšie vyskytovala pri informovaní o *katolíckom vierovyznaní*. Tento súbor mediálnych výstupov zväčša zahŕňal vyjadrenia katolíckej cirkvi k aktuálnym otázkam vrátane ľudskoprávných otázok ako napr. práva žien a interrupcie, práva LGBTI+ ľudí či práva odíencov z Ukrajiny. Zároveň bola *cirkevná rovina* dominantná v prípade evanjelického náboženstva, aj keď išlo o oveľa menší počet mediálnych výstupov. V prípade *kresťanstva*, *judaizmu* a *islamu* sa o inštitucionalizovanom náboženstve informovalo iba minimálne. Informovalo sa najmä o období Veľkej noci v prípade kresťanstva, vyjadreniach židovskej náboženskej

obce k útokom na židovské synagógy alebo vyjadreniach moslimských náboženských predstaviteľov k útokom zo strany teroristických skupín, akými sú Islamský štát alebo Taliban.

O náboženstve a náboženských symboloch (*všeobecná rovina*) sa najčastejšie hovorilo v súvislosti s *judaizmom*. Dôležité je tiež upozorniť na to, že práve tento aspekt informovania o náboženstvách dominoval v súvislosti s *budhizmom* a *hinduizmom*, ktoré sa však v mediálnom priestore v sledovanom období vyskytovali len sporadicky. Ak sa však vyskytli, prevládalo informovanie v spojení s témami životného štýlu (napr. meditácie), prípadne o miestach spojených s danými náboženstvami pri mediálnych výstupoch o turistických destináciách.

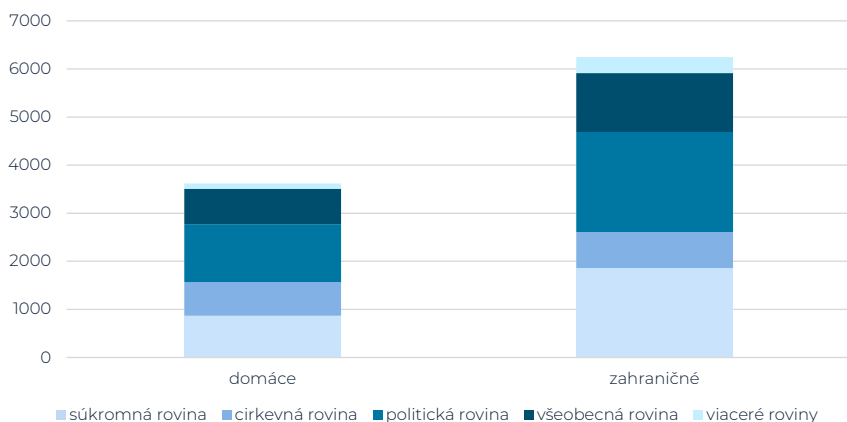
Prevažujúce roviny náboženského života

Graf 5 Prevažujúce informovanie o rovinách náboženského života, s ktorými sa sledované náboženské skupiny spájajú

Pri porovnaní *domáceho* a *zahraničného* spravodajstva je možné pozorovať, že informovanie o rovinách náboženského života je pomerne vyvážené (Graf 6). Informovanie o *politickej rovine* náboženského života dominuje pri *domácom* (33,2 %) aj pri *zahraničnom* (33,4 %) spravodajstve, pričom informovanie o *súkromnej rovine* sa vyskytovalo len v mierne menšej miere (24 % z *domáceho* a 29,8 % zo *zahraničného spravodajstva*). Aj informovanie o náboženstvách a ich symboloch všeobecne bolo medzi *domácim* (20,3 %) a *zahraničným* (19,6 %) spravodajstvom porovnateľne vyvážené. Najvýraznejší rozdiel bol pozorovaný pri informovaní o *cirkevnej rovine*. Zatiaľ čo v prípade *domáceho* spravodajstva tvorili mediálne výstupy s týmto zameraním 19,4 % podiel, v prípade *zahraničného* spravodajstva išlo o 12 %. Dôvodom je už spomínané pomerne rozšírené informovanie o vyjadreniach a aktivitách predstaviteľov rímskokatolíckej cirkvi ako najpočetnejšej náboženskej skupiny na Slovensku.

Prevažujúce roviny v domácom a zahraničnom spravodajstve

Graf 6 Porovnanie informovania o jednotlivých aspektoch náboženstva medzi domácim a zahraničným spravodajstvom

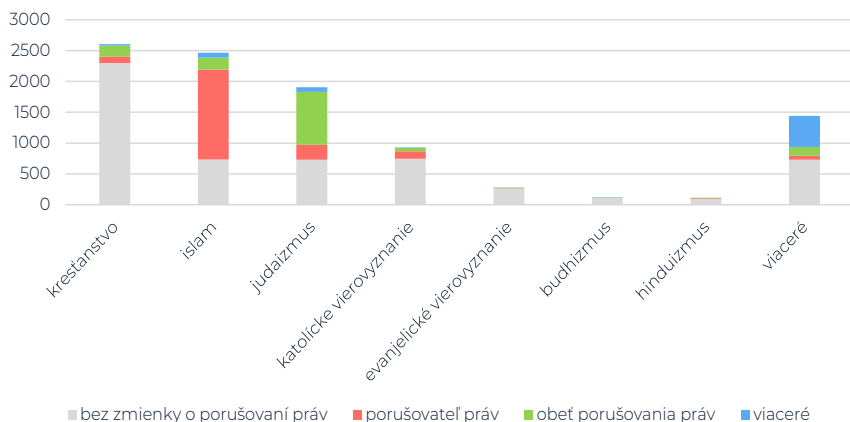
3.3 Zobrazovanie náboženských skupín v kontexte porušovania ľudských práv

Vnímanie náboženských skupín verejnosťou v zásadnej miere ovplyvňuje to, akým spôsobom a v akom kontexte sa o danej náboženskej skupine hovorí, a to vrátane toho, či je náboženská skupina zobrazovaná ako tá, ktorej práva sú porušované či nedostatočne chránené, alebo ako tá, ktorá, naopak, práva iných porušuje alebo spochybňuje.

Náboženská skupina, ktorá je v najvýraznejšej miere zobrazovaná ako *porušovateľ práv* iných, je jednoznačne *islam* (Graf 7), čo úzko súvisí s už uvedeným pozorovaním, že mediálnemu pokrytiu moslimskej náboženskej skupiny v slovenskom mediálnom diskurze dominuje informovanie o aktivitách teroristickej skupiny Islamský štát, ktoré obmedzujú práva a slobody iných a zároveň priamo ohrozujú ich životy, zdravie a bezpečnosť. Týka sa to až 59 % príspevkov o *islame*.

Náboženské skupiny zobrazované ako porušovatelia práv a obeť porušovania práv

26

Graf 7 Zobrazovanie sledovaných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú

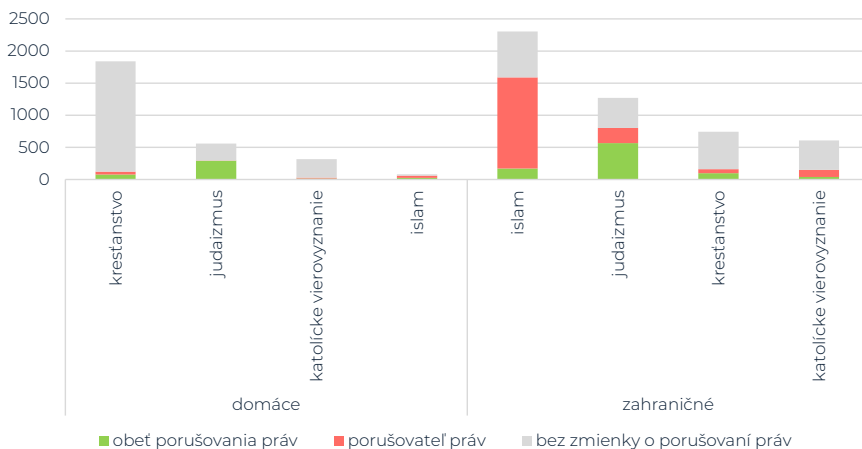
Naopak, v prípade *judaizmu* sa najčastejšie vyskytovali mediálne výstupy, v ktorých sa židia a židovky spomínali ako *obeť porušovania práv* (45,2 % z mediálnych príspevkov v kategórii *judaizmus*). V prevažnej miere išlo o mediálne výstupy, ktoré sa venovali problematike holokaustu a prenasledovania židov a židoviek počas obdobia 2. svetovej vojny; v menšej miere aj v súvislosti s útokmi na štát Izrael a jeho obyvateľstvo v rámci izraelsko-palestínskeho konfliktu. Zároveň, 12,6 % z mediálnych výstupov o *judaizme* spájalo náboženskú skupinu

s aktivitami obmedzujúcimi alebo priamo porušujúcimi ľudské práva, išlo najmä o správy týkajúce sa aktivít Izraela alebo izraelských obyvateľov (napr. židovských osadníkov) voči iným náboženským alebo etnickým skupinám.

Ako v prípade kategórie *islam*, aj v prípade kategórie *judaizmus* platí, že výrazný podiel článkov, ktoré tieto náboženské skupiny spájali práve s aktivitami obmedzujúcimi a spochybňujúcimi práva iných skupín, bol zo *zahraničného* spravodajstva (Graf 8).

Pri mediálnych výstupoch týkajúcich sa kresťanstva a katolicizmu v zahraničnom aj domácom spravodajstve výrazne prevládali príspevky bez informovania o porušovaní práv či už zo strany náboženskej skupiny, alebo voči nej. Mierne zvýšený podiel mediálnych výstupov zobrazujúce katolícke alebo kresťanské náboženské skupiny ako porušovateľov práv iných sa však objavil najmä v zahraničnom spravodajstve v súvislosti s ich výzvami na obmedzovanie práv niektorých skupín obyvateľstva (najmä žien a LGBTI+ ľudí), prípadne s prípadmi zneužívania maloletých predstaviteľmi týchto náboženských skupín. Išlo však o malý počet článkov (13,2 % z mediálnych výstupov venujúcim sa katolicizmu a 4,1 % z mediálnych výstupov venujúcich sa kresťanstvu).

Vybrané náboženské skupiny zobrazované ako porušovatelia práv a obeť porušovania práv

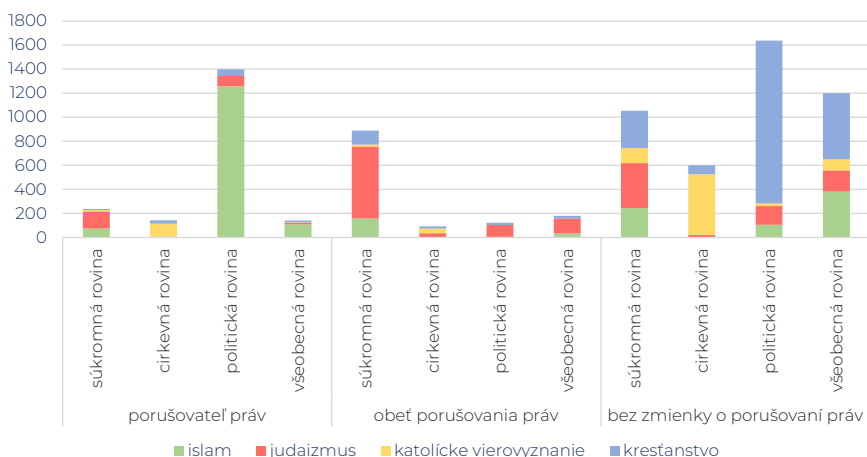
Graf 8 Zobrazovanie vybraných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú, podľa domáceho a zahraničného spravodajstva²³

²³ V grafe nie sú zahrnuté také mediálne výstupy, ktoré obsahovali informáciu o viac ako jednej náboženskej skupine, a teda obsahovali aj rôznorodé informácie z hľadiska zobrazovania porušovateľov alebo obeť porušovania práv (kategória viaceré).

Zaujímavé je tiež porovnanie súvisu medzi zobrazovaním náboženských skupín ako porušovateľov, resp. obeť porušovania práv a prevažujúcou rovínou náboženského života v rámci sledovaných náboženstiev. Keď sa hovorilo o náboženskej skupine ako o obeti porušovania práv, dôraz bol vo väčšej miere kladený prevažne na konkrétne príbehy jednotlivcov alebo komunit, teda na *súkromnú rovínu*, zatiaľ čo prezentovanie náboženských skupín ako porušovateľov práv iných sa prezentovalo najmä v *politickej rovine* (Graf 9). Aj tu sa potvrdzuje, že v prípade prevažujúceho informovania o islame v súvislosti s aktivitami ohrozujúcimi alebo spochybňujúcimi práva iných v mediálnom diskurze jednoznačne dominuje *politická rovina* a v rámci nej aktivity Islamského štátu. Naopak, v prípade *kresťanstva* takisto dominuje politický kontext, avšak *bez zmienky o porušovaní práv*; v tomto prípade sa slovo kľúčové slovo kresťanský objavovalo najmä v súvislosti s kresťansko-demokratickými politickými stranami v domácom aj zahranično-politickom kontexte. V segmente mediálnych výstupov, ktoré informujú o náboženských skupinách ako o *obetiach porušovania práv*, prevládali už spomínaní židia a židovky v súvislosti so správami pripomínajúcimi holokaust a prenasledovanie židov a židoviek počas obdobia 2. svetovej vojny, pričom v prípade týchto správ sa hovorilo primárne o konkrétnych príbehoch jednotlivcov, prípadne komunit, čiže o *súkromnej rovine*.

28

Vybrané náboženské skupiny ako porušovatelia práv a obeť porušovania práv

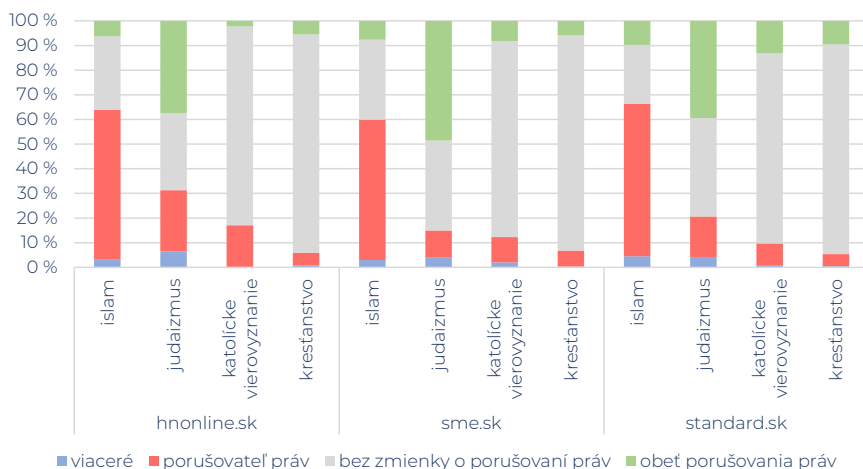

Graf 9 Zobrazovanie vybraných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú, podľa aspektov, o ktorých sa informuje²⁴

²⁴ V grafe nie sú zahrnuté také mediálne výstupy, ktoré obsahovali informáciu o viac ako jednej náboženskej skupine, a teda obsahovali aj rôznorodé informácie z hľadiska zobrazovania porušovateľov alebo obeť porušovania práv (kategória viaceré).

Zaujímavý môže byť aj pohľad na to, či v spravodajstve troch médií najčastejšie informujúcich o sledovaných náboženských skupinách (hnonline.sk, sme.sk a standard.sk, Graf 1) sú pozorovateľné rozdiely v tom, ako zobrazujú náboženstvá z hľadiska porušovania práv. Táto informácia môže byť totiž zaujímavá s ohľadom na odlišné zameranie jednotlivých médií, rovnako ako ich názorové alebo vlastnícke pozadie. Z porovnania (Graf 10) však vyplýva, že tieto médiá informujú o štyroch najčastejšie zobrazovaných médiách v porovnateľných podieloch v rámci svojich mediálnych výstupov. Z dát nevyplývajú žiadne odchýlky medzi týmito médiami v súvislosti s pozitívnym alebo negatívnym informovaním o niektorej z náboženských skupín.

Náboženské skupiny ako porušovatelia alebo obeť podľa médií

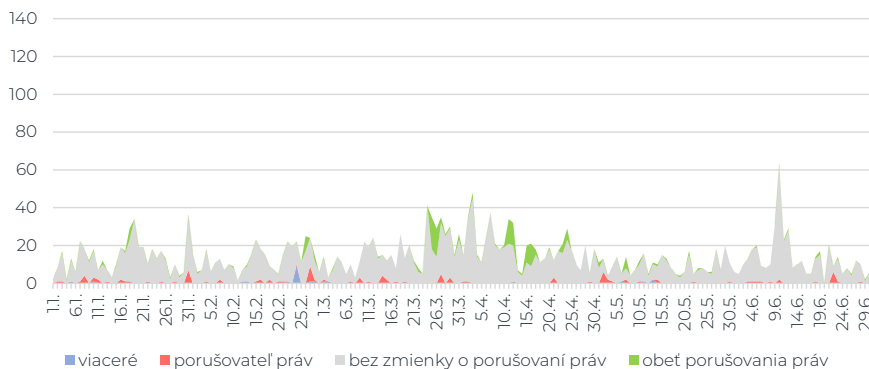
Graf 10 Porovnanie zobrazovania vybraných náboženských skupín ako porušovateľov práv alebo obeť porušovania práv, v troch médiách s najväčším zastúpením mediálnych príspevkov v databáze

Pri pohľade na tri najpočetnejšie náboženstvá zastúpené v datasete mediálnych výstupov počas sledovaného obdobia je pozorovateľný výrazný rozdiel v spôsobe informovania o príslušníkoch a príslušníčkach týchto náboženstiev ako o obetiach porušovania práv alebo porušovateľoch práv. Intenzita takéhoto zobrazovania priamo nadväzuje na udalosti v domácom alebo zahraničnom priestore (Graf 11, Graf 12, Graf 13).

V prípade najpočetnejšej skupiny mediálnych výstupov spojených s *kresťanstvom* (Graf 11) je pomerne rovnomerné rozloženie analyzovaných článkov, ktoré nespájajú kresťanstvo s obmedzovaním práv zo strany kresťanov a kresťaniek

ani voči nim (Graf 11). Mierny nárast počtu kľúčových slov spojených s kresťanstvom je možné pozorovať na začiatku júna, čo je spojené predovšetkým so zvýšenou mierou informovania o výsledkoch volieb do Európskeho parlamentu v júni 2024, najmä o výsledkoch kresťanskodemokratických strán na Slovensku aj v ostatných krajinách Európskej únie. Ojedinelé správy týkajúce sa kresťanskej náboženskej skupiny ako *porušovateľa práv* je možné pozorovať v priebehu celého sledovaného obdobia, ide o už spomínané vyjadrenia spochybňujúce práva iných skupín, prípadne informácie o prípadoch zneužívania maloletých predstaviteľmi cirkvi. Najmä v období marca a apríla 2024 sa mierne častejšie objavovali správy zdôrazňujúce obmedzovanie alebo porušovanie práv kresťanov, a to najmä v súvislosti s teroristickým útokom v Moskve.

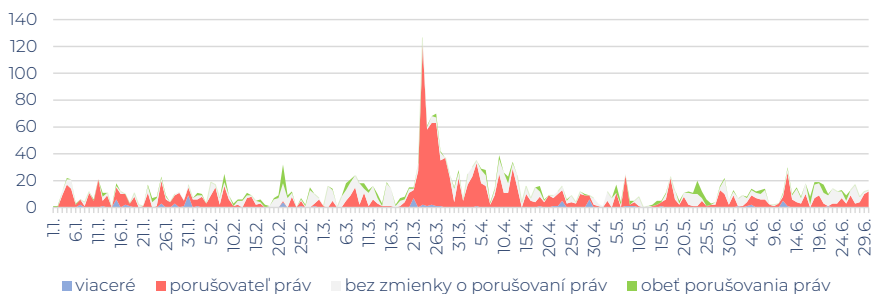
Informovanie o kresťanstve v čase

Graf 11 Počet mediálnych výstupov o kresťanstve počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine

V prípade *islamu* je rozdiel v informovaní o náboženskej skupine ako obeti alebo porušovateľovi práv najvýraznejší. Ako už bolo spomínané, islam sa v slovenskom mediálnom priestore v absolútnej prevahe zobrazuje predovšetkým v politickej rovine a zároveň ako *porušovateľ práv* iných (Graf 12), a to najmä cez informovanie o teroristických útokoch a iných aktivitách teroristickej skupiny Islamský štát. Rapídny nárast počtu mediálnych príspevkov o islame nastal v marci 2024 práve v súvislosti s útokom Islamského štátu v Moskve. Zobrazovanie moslimov a moslimiek ako obetí porušovania práv alebo upozorňovanie na porušovanie alebo obmedzovanie ich práv je v slovenskom mediálnom priestore skôr výnimočné; objavilo sa len ojedinele v súvislosti s útokmi na moslimské skupiny v zahraničí (napr. potláčanie práv Ujgurov a pod.), prípadne pri príležitosti vyhlásení európskych politických predstaviteľov a predstaviteľiek o vlne nenávisťi voči moslimskej menšine v európskych krajinách.

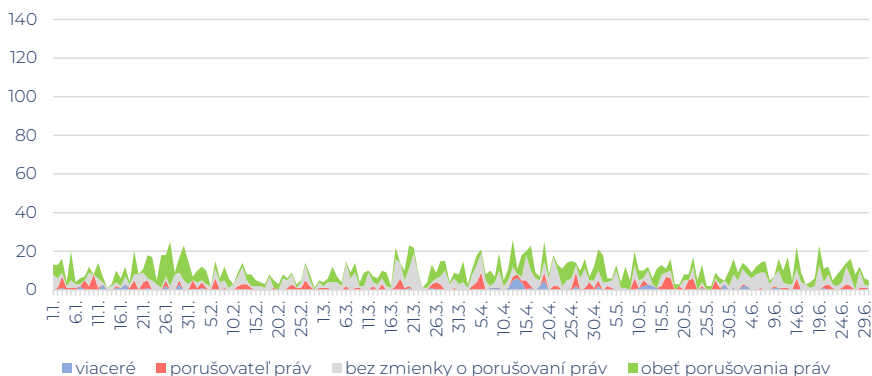
Informovanie o islame v čase

Graf 12 Počet mediálnych výstupov o islame počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine

V prípade informovania o židovskej náboženskej skupine je početnosť mediálnych výstupov naprieč sledovaným obdobím vyrovnaná a výrazne sa nemení ani podiel jednotlivých kategórií v súvislosti s porušovaním práv (Graf 13).

Informovanie o judaizme v čase

Graf 13 Počet mediálnych výstupov o judaizme počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine

32

4. Zobrazenie ostatných náboženských skupín registrovaných na Slovensku

V Slovenskej republike v rámci skupiny štátom oficiálne uznaných náboženstiev pôsobí množstvo ďalších, menších náboženských skupín (Tabuľka 1). Vo verejnom diskurze sa však objavujú len sporadicky, preto neboli do hlavnej analýzy zahrnuté. Napriek tomu je dôležité pozrieť sa na to, či a v akých súvislostiach sa v spravodajstve objavujú.

Spomedzi náboženských skupín podľa sčítania obyvateľov v roku 2021 pôsobiacich na území Slovenskej republiky, avšak nezahrnutých do hlavnej analýzy, sa najčastejšie v mediálnom diskurze objavovali informácie týkajúce sa *pravoslávneho vierovyznania*. V tejto súvislosti médiá v sledovanom období najčastejšie informovali o zahraničnom kontexte, napríklad o verejných vyjadreniach moskovského patriarchu Kirilla a pravoslávnej cirkvi v Rusku ako nástrojom propagandy režimu Vladimíra Putina (napríklad aj v súvislosti s podporou ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu), obmedzovaním práv LGBTI+ ľudí v Gruzínsku alebo v Rusku s podporou domácej pravoslávnej cirkvi, útokoch na pravoslávne chrámy a pravoslávnych kňazov v ruskom Dagestane či teroristickom útoku v pravoslávnom chráme na predmestí Sydney; médiá sa však v zvýšenej miere venovali napríklad aj Grécku ako prvej pravoslávnej krajine, ktorá legalizovala sobáše osôb rovnakého pohlavia aj adopcie páromi rovnakého pohlavia.

Svedkovia Jehovovi sa v médiách objavovali len sporadicky a v sledovanom období to bolo najčastejšie v súvislosti so sériou útokov na členov a členky tejto náboženskej skupiny v Rakúsku. Podobne sporadicky sa objavovali aj náboženské skupiny, o ktorých sa zväčša informovalo len v článkoch, ktoré informujú o náboženských skupinách na Slovensku vo všeobecnosti, napríklad pri príležitosti prijímania ich predstaviteľov v prezidentskom paláci; to sa týkalo, napríklad, informovania o *Apoštolskej cirkvi*, *Cirkvi bratskej*, *Bratskej jednoty baptistov* alebo *Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní*. *Cirkev adventistov siedmeho dňa* sa v médiách vyskytla len okrajovo, výlučne v súvislosti so známymi osobnosťami zo zahraničia v rámci informovania o ich súkromnom živote.

Niektoré náboženské skupiny sa v médiách objavovali takmer výlučne v súvislostiach, ktoré nemajú priamy súvis s činnosťou náboženskej skupiny na Slovensku. *Husitská cirkev* sa v médiách objavovala takmer výlučne v súvislosti s odkazmi na historické udalosti a husitské vojny v 15. storočí; informácie o *pohanských náboženstvách* sú takisto obmedzené buď na používanie slova pohan ako synonyma neveriaceho, prípadne v rámci prirovnania „nadáva ako pohan“, len ojedinele sa pohanské zvyky spomínajú ako základ niektorých tradícií, napríklad v čase veľkonočných sviatkov.

Menšie oficiálne uznané cirkvi ako *novoapoštolská cirkev* alebo *bahájske spoločenstvo* sa v médiách v sledovanom období nevyskytovali vôbec.

Zistenia a závery

Cieľom tejto správy bolo analyzovať spôsoby a kontext zobrazovania náboženských skupín v slovenskom mediálnom prostredí. Vychádzajúc z predchádzajúcich výskumov, ale tiež z politického diskurzu počas prijímania legislatívnej úpravy sprísňujúcej zákonné požiadavky na registráciu cirkvi, **Stredisko upozorňuje na to, že spôsob mediálneho zobrazovania náboženských skupín môže mať zásadný vplyv na formovanie názoru verejnosti na potrebu posilnenia ochrany práv týchto skupín.** Preto sa táto správa zamerala na tri aspekty informovania o náboženských skupinách: kontext zobrazovania vybraných náboženských skupín vrátane tém, s ktorými sú najčastejšie spájané; rovina náboženského života najčastejšie zobrazovaná v súvislosti s náboženskými skupinami; a spôsob, akým je zobrazovaná téma ochrany práv náboženských skupín, prípadne porušovania práv danými skupinami.

34

Medzi najdôležitejšie zistenia Stredisko radí rozdiely v spôsobe informovania o niektorých náboženských skupinách. Pri islame je pozorovateľný dôraz na politickú rovinu a zároveň sa zobrazuje ako náboženstvo, ktoré obmedzuje alebo porušuje práva ostatných. Tento fakt má pomerne jednoznačnú príčinu v názve teroristickej organizácie Islamský štát, čo vzhľadom na informovanie o aktuálnych otázkach v domácom aj medzinárodnom priestore nie je možné ovplyvniť. Zistenia však ukazujú aj to, že v mediálnom diskurze takmer úplne absentuje informovanie o tom, že moslimská menšina na Slovensku aj v iných európskych krajinách čelí vlne nenávisťných prejavov, útokov alebo diskriminačných praktík.

Stredisko preto upozorňuje na kľúčovú úlohu médií, ale aj iných verejných aktérov, pri eliminácii stereotypizujúceho a stigmatizujúceho informovania o všetkých skupinách obyvateľstva, nielen náboženských, ktoré sú predmetom tejto analýzy. Je nevyhnutné si uvedomovať, že vlny nenávisťných, najmä stereotypizujúcich a stigmatizujúcich komentárov a správ sa objavujú v priamej nadväznosti na konkrétne udalosti. Úlohou médií by však malo byť venovať pozornosť nielen takýmto správam, ale poskytovať komplexnejšie a ucelenejšie informácie o bežnom živote náboženských skupín na Slovensku, teda také, ktoré by ich nespájali primárne s politickými hnutiami alebo cirkevnými inštitúciami, ale aj s bežným životom obyvateľov a obyvateľiek a prekážkami, ktorým čelia.

Výhradne negatívne informovanie totiž môže ďalej prispievať k stigmatizovaniu vybraných skupín obyvateľstva, vrátane moslimskej komunity, čo ďalej potenciálne podporuje politický naratív, ktorý bol kľúčový aj pri prijímaní legislatívnej úpravy sprísňujúcej zákonné požiadavky na registráciu cirkvi. Príkladom je vyjadrenie premiéra Fica v súvislosti s udalosťami v zahraničí v roku 2016

o snahe zabrániť vzniku ucelenej moslimskej komunity na Slovensku.²⁵ V tom istom roku parlament schválil zvýšenie minimálneho počtu plnoletých členov a členiek cirkvi. Posilnené informovanie o bežných a každodenných aspektoch života náboženských skupín, naopak, môže výrazne pomôcť pri zlepšení verejného obrazu a vnímania týchto skupín, ako aj posilneniu asociácie náboženstva s ľuďmi, nie politickými alebo cirkevnými inštitúciami.

Stredisko preto vyzýva:

- **Vládu Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky a poslancov a poslankyne Národnej rady Slovenskej republiky**, aby iniciovali a prijali zmenu zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v súlade s odporúčaniami relevantných ľudskoprávných inštitúcií a organizácií tak, aby bol odstránený neprimerane vysoký cenzus pre registráciu cirkví alebo náboženskej spoločnosti, a aby tým bola odstránená diskriminácia skupín osôb, ktoré sa hlásia k minoritnému náboženskému vyznaniu;
- **mediálnu obec**, aby vo svojom každodennom spravodajstve eliminovala stereotypizujúce a stigmatizujúce zobrazovanie náboženských skupín, aby posilnila informovanie o potrebnej ochrane práv náboženských skupín v Slovenskej republike a aby venovala väčšiu pozornosť upozorňovaniu na porušovanie týchto práv, vrátane dopadu na bežný život členov a členiek týchto náboženských skupín; a aby pomohli posilniť informovanie verejnosti o tom, že v demokratickej krajine a v právnom štáte musia byť práva všetkých náboženských skupín rovnocenné, chránené a rešpektované;
- **všetkých verejných aktérov a aktérky, a predovšetkým politickú reprezentáciu**, aby sa zdržali stereotypizujúcich a stigmatizujúcich vyjadrení na adresu náboženských aj iných skupín obyvateľstva.

²⁵ „Jediná cesta, ako minimalizovať riziká udalosti ako v Paríži alebo v Nemecku, je zabrániť vytvoreniu ucelenej moslimskej komunity na Slovensku.“ Zdroj: HNonline.sk. (2017). Fico reagoval na incident v Koline: Nechceme, aby niekto obťažoval naše ženy. Dostupné na: <https://hnonline.sk/slovensko/567354-fico-reagoval-na-incident-v-koline-nehceme-aby-nieкто-obtazoval-nase-zeny-video>

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1	Výskyt mediálnych príspevkov o náboženských menšinách v sledovaných médiách	18
Graf 2	Výskyt mediálnych príspevkov venujúcich sa sledovaným náboženským skupinám	19
Graf 3	Porovnanie informovania o jednotlivých náboženských skupinách v domácom a zahraničnom spravodajstve	21
Graf 4	Časová distribúcia informovania o sledovaných náboženstvách	22
Graf 5	Prevažujúce informovanie o rovinách náboženského života, s ktorými sa sledované náboženské skupiny spájajú	24
Graf 6	Porovnanie informovania o jednotlivých aspektoch náboženstva medzi domácim a zahraničným spravodajstvom	25
Graf 7	Zobrazovanie sledovaných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú	26
Graf 8	Zobrazovanie vybraných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú, podľa domáceho a zahraničného spravodajstva	27
Graf 9	Zobrazovanie vybraných náboženských skupín ako tých, ktorých práva sú porušované, alebo tých, ktoré práva porušujú, podľa aspektov, o ktorých sa informuje	28
Graf 10	Porovnanie zobrazovania vybraných náboženských skupín ako porušovateľov práv alebo obete porušovania práv, v troch médiách s najväčším zastúpením mediálnych príspevkov v databáze	29
Graf 11	Počet mediálnych výstupov o kresťanstve počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine	30

Graf 12	Počet mediálnych výstupov o islame počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine	31
Graf 13	Počet mediálnych výstupov o judaizme počas sledovaného časového obdobia, podľa informovania o aktivitách smerujúcich k porušovaniu práv zo strany alebo voči náboženskej skupine	31
Tabuľka 1	Počet veriacich podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov na Slovensku v roku 2021	16
Tabuľka 2	Zoznam kľúčových slov a ich výskyt v databáze	17
Tabuľka 3	Najnavštevovanejšie spravodajské portály za október až december 2023 (podľa spriemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)	18